

4-120/125
28.07.2025.

ВЕЋУ ДЕПАРТМАНА ЗА ПОСЛЕДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ
УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУНУМ
Департман за последипломске студије
Данијелова 32, Београд

Одлуком Већа Департмана за последипломске студије број 4-99/2024 од 18.07.2024. године, одређени смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације под називом: „**Дефинисање структуре нефинансијских извештаја привредних друштава у области шумарства – утицај пословања на очување биодиверзитета**” кандидата **Даниеле Кузмановић**, мастер инжењера заштите животне средине, о чему подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату

Кандидат Даниела Кузмановић, мастер инжењер заштите животне средине, из Београда, рођена је 13.07.1990. године. Десету београдску гимназију, „Михајло Пупин“ је завршила 2009. године, након чега је 2013. године стекла диплому Основних академских студија и звање „Дипломирани аналитичар заштите животне средине“ на Факултету за примењену екологију „Футура“, Универзитета Сингидунум, Београд, са просечном оценом 9,32. Мастер академске студије завршила је 2014. године на Пољопривредном факултету Универзитета у Београду, са просечном оценом 9,08, стекавши звање „Мастер инжењер заштите животне средине“.

Одлуком Научног већа Института Михајло Пупин (број: 17/24 од 27.11.2024. године) изабрана је у звање истраживач-сарадник. У оквиру Центра за истраживање развоја науке и технологије (ЦИРНТ) Института Михајло Пупин, активно учествује у имплементацији пројектата финансираних од стране Европске уније: POLICY ANSWERS у оквиру Horizon Europe програма, RE-FEM Erasmus+ пројекат, Пројекат EEN – *Enterprise Europe Network*, ST(R)E(A)M IT пројекат у оквиру Horizon Widera програма, и CAROUSEL пројекат у оквиру IPA Adrion програма.

Претходно радно искуство обухвата позиције на Факултету за информационе технологије и инжењерство и Факултету за пословне студије и право Универзитета „Унион – Никола Тесла“, где је радила као сарадник у настави, а потом и као асистент и технички уредник издавачке делатности. Паралелно је била запослена и у Средњој школи „Ушће“, као наставник више предмета у области екологије, одрживог развоја и грађанског васпитања.

Кроз стручно оспособљавање у Сектору за одобравање плаћања подстицаја у Министарству пољопривреде и заштите животне средине (од 2015. до 2016. године), стекла је увид у административне процесе и радне задатке у јавном сектору.

Додатно искуство обухвата стручне праксе и оспособљавања у Институту за физику, Министарству пољопривреде и заштите животне средине - Агенцији за заштиту животне средине, као и у Градском заводу за јавно здравље Београд.

Објављени радови:

Списак резултата M10

Монографска студија/поглавље у књизи M12 или рад у тематском зборнику међународног значаја (M14)

1. Arsenijević Olja, **Kuzmanović Daniela**, Milošević Ivana, Value system - key element in formation of the safety culture of the young, International monograph of Scientific-research interdisciplinary project: "Safety culture of the young" FP DH/BE1/1115-1117/2015-2017, Serbia, 2017., ISBN 978-86-87333-85-7 [COBISS.SR-ID 512536221]

Списак резултата M20

Рад у међународном часопису M23

1. **Kuzmanović Daniela**, Milovanović Jelena, WWF Biodiversity Risk Filter tool for sustainability reporting: Case of forestry and paper sectors in Serbia. Applied Ecology and Environmental Research, 2025, 23(4), 7305–7319. https://doi.org/10.15666/aeer/2304_73057319 (potvrda za objavu rada u narednom broju časopisa 23(4), potvrda od 28.06.2025.g)

Списак резултата M50

Рад у истакнутом часопису националног значаја (M52)

1. **Kuzmanović Daniela**, Sustainable Development in Agriculture With a Focus on Decarbonization. Western Balkan Journal of Agricultural Economics and Rural Development. [Onlajn izd.]. 2023, vol. 5, no. 2, str. 163-177. Srbija 2023., ISSN 2683-572X. <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2683-4693/2023/2683-46932302163K.pdf>, DOI: 10.5937/WBJAE2302163K [COBISS.SR-ID 133961225]

Рад у националном часопису (M53)

1. **Kuzmanović Daniela**, Kuzmanović Zoran, Smiljić Sava, Održive tehnologije u poljoprivredi, International Journal Scientific and applicative papers "KNOWLEDGE" Vol.1&2, Macedonia, 2014., ISSN 1857-923X [COBISS.SR-ID 512271005]
2. Puharić Mirjana, Anđelković Maja, **Kuzmanović Daniela**, The Influence of Air Traffic on Climate Change, International Journal of Economics And Law, Vol.10, No.28, Serbia, 2020., ISSN 2217-5504 [COBISS.SR-ID 13918473]
3. **Kuzmanović Daniela**, Puharić Mirjana, Ilić Ivana, The Impact of Global Energy Policy on Climate Changes, International journal of economics and law Vol.11, No.31, Serbia, 2021, ISSN 2683-3409 [COBISS.SR-ID 41730825]

Списак резултата M30

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (M33)

1. **Kuzmanović Daniela**, Kuzmanović Zoran, Zdravković Bojan, Pravna regulativa zaštite vazduha u Republici Srbiji, Međunarodna naučna konferencija "Pravno ekonomski aspekti ekologije", Srbija, 2012., ISBN 978-86-87333-32-1 [COBISS.SR-ID 512095901]
2. Kuzmanović Zoran, **Kuzmanović Daniela**, Soboleva Tatyana, Princip zagađivačplaća, Međunarodna naučna konferencija "Pravno ekonomski aspekti ekologije", Srbija, 2012., ISBN 978-86-87333-32-1 [COBISS.SR-ID 512096157]
3. **Kuzmanović Daniela**, Global Environmental Interest, 3rd International Conference "Law, Economy in modern ambience" LEMiMA 2013, Serbia, 2013., ISBN 978-86-87333-30-7 [COBISS.SR-ID 30973961]
4. Kuzmanović Zoran, **Kuzmanović Daniela**, The future we want – the century of sustainable development, 4th International Conference "Application of new technologies

- in Management and Economy” ANTiM 2014, Serbia, 2014, ISBN 978-86-87333-41-3 [COBISS.SR-ID 512259997]
5. Kuzmanović Zoran, **Kuzmanović Daniela**, Ekonomski aspekti konvencionalne i organske poljoprivredne proizvodnje, 4th International Conference “Law, Economy in Modern Ambiance” LEMiMA 2015, Serbia, 2015., ISBN 978-86-87333-50-5 [COBISS.SR-ID 512678557]
 6. **Kuzmanović Daniela**, Kuzmanović Zoran, Sertifikacija i označavanje organskih proizvoda, 4th International Conference “Law, Economy in Modern Ambiance” LEMiMA 2015, Serbia, 2015., ISBN 978-86-87333-50-5 COBISS.SR-ID 512678045]
 7. **Kuzmanović Daniela**, Kuzmanović Zoran, Pravni okvir za isplate podsticaja u poljoprivredi, 5th International Conference “Application of new technologies in Management and Economy” ANTiM 2016, Serbia, 2016., ISBN 978-86-87333-69- 7, [COBISS.SR-ID 512414877]
 8. Kuzmanović Zoran, **Kuzmanović Daniela**, Obrazovanje, PISA testovi za region Balkana, Evrope i u svetu, u periodu 2009 - 2012, 5th International Conference “Application of new tehnologies in Management and Economy” ANTiM 2016, Serbia, 2016., ISBN 978-86-87333-69-7 [COBISS.SR-ID 81539081]
 9. Momčilović Oliver, Cvejić Radoje, **Kuzmanović Daniela**, Određivanje uticaja prioriternih kriterijumanavodneresurseuSrbijiprimenomf-dematel metode, Drugi naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Inženjerski menadžment u zaštiti vodnih resursa”, Srbija, 2018., ISBN 978-86- 81088-17-3 [COBISS.SR-ID 512626589]
 10. Diklić Katarina, Stanić Jovanović Sara, **Kuzmanović Daniela**, Međusobna saradnja OŠ "Vuk Karadžić" i Kulturnog centra Surčin na podizanju nivoa edukacije o važnosti zaštite vode, Treći naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Menadžment i inženjerstvo u zaštiti voda”, Srbija, 2019., ISBN 978-86-81400-14-2 [COBISS.SR-ID 512851613]
 11. Dimitrijević Miloš, Pantović Vladan, **Kuzmanović Daniela**, Iskustva iz implementacije integrisanih menadžment sistema u upravljanju vodnim resursima u Republici Srbiji, Treći naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Menadžment i inženjerstvo u zaštiti voda”, Srbija, 2019., ISBN 978-86-81400-14-2 [COBISS.SR-ID 512847773]
 12. Gajdobranski Aleksandra, Krmpot Vera, **Kuzmanović Daniela**, Uticaj melioracija na životnu sredinu u Vojvodini sa osvrtom na troškove poslovanja, Treći naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Menadžment i inženjerstvo u zaštiti voda”, Srbija, 2019., ISBN 978-86-81400-14-2 [COBISS.SR-ID 512851869]
 13. Ilić Ivana, Puharić Mirjana, **Kuzmanović Daniela**, Procena i predviđanje varijacija kvaliteta vode kolubarskog sliva, Četvrti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Savremeni izazovi u očuvanju voda”, Srbija, 2020., ISBN 978-86-81400-25-8 [COBISS.SR-ID 30823433]
 14. Jovicki Marija, Puharić Mirjana, **Kuzmanović Daniela** - Reciklaža plastike i njen uticaj na zagađenje voda, Četvrti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Savremeni izazovi u očuvanju voda”, Srbija, 2020., ISBN 978-86-81400-25-8 [COBISS.SR-ID 30825993]
 15. **Kuzmanović Daniela**, Puharić Mirjana, Ilić Ivana, Benefiti izgradnje postrojenja za prečišćavanje gradskih otpadnih voda, Četvrti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem “Savremeni izazovi u očuvanju voda”, Srbija, 2020., ISBN 978-86-81400- 25-8 [COBISS.SR-ID 30836745]
 16. **Kuzmanović Daniela**, Puharić Mirjana, Ekološki rizik zagađenja vodemikroplastikom, 7th International Conference “Law, Economy in modern ambiance” LEMiMA 2021, Serbia, 2021., ISBN 978-86-81088-94-4 [COBISS.SR-ID 46094345]

17. **Kuzmanović Daniela**, Etika i sociologija u očuvanju voda, Peti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem "Zaštita voda u zelenoj industrijskoj revoluciji, Srbija, 2021., ISBN 978-86-81400-60-9 [COBISS.SR-ID 55280137]
18. Diklić Katarina, **Kuzmanović Daniela**, Obrazovna politika u edukaciji o zaštiti voda, Peti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem "Zaštita voda u zelenoj industrijskoj revoluciji, Srbija, 2021., ISBN 978-86-81400-60-9 [COBISS.SR-ID 55166473]
19. **Kuzmanović Daniela**, Ekološki menadžment vodnih ekosistema, Osmo međunarodna konferencija "Primena novih tehnologija u pravu, ekonomiji i menadžmentu" ANTIm 2022, Srbija, 2022., ISBN 978-86-81400-70-8 [COBISS.SR-ID 70043913]
20. Stanić Jovanović Sara, Diklić Katarina, **Kuzmanović Daniela**, Vodeni resursi gradske opštine Surčin i značaj edukacije za njihovo očuvanje i razvoj turizma, Šesta naučno-stručna konferencija sa međunarodnim učešćem "Održivi razvoj i zaštita voda (parvo, ekonomija i menadžment)", Srbija, 2022, ISBN 978-86-6102-091-9 [COBISS.SR-ID 84227337]
21. Grujić Jelena, Cvejić Radoje, **Kuzmanović Daniela**, Komparativna analiza indikatora životnog standarda Republike Srbije i Republike Severne Makedonije, Perspektive razvoja socijalnog preduzetništva u pograničnom području Srbija – Severna Makedonija (trojezično izdanje), Srbija, 2023., ISBN 978-86-6102-087-2 [COBISS.SR-ID 81128969]
22. **Kuzmanović Daniela**, Ekološki menadžment cilju održivog razvoja, Sedma međunarodna konferencija: "Современите менаџерски предизвици и организациските науки со фокус на академските и менаџерските предизвици, постигнувања и научени лекции од земјите во транзиција кон пазарното стопанство", Republika Severna Makedonija, 2023., ISBN 978-608-4690-31-3 [COBISS.SR-ID 108412425]
23. Vemić Milan, **Kuzmanović Daniela**, Perspektive razvoja socijalne ekonomije: prikaz invalidskih preduzeća iz Srbije i najbolje italijanske prakse, Panel „Perspektive mladih u pograničnom području Srbija-Severna Makedonija”, Srbija 2023., ISBN 978-86-6069-206-3 [COBISS.SR-ID 106704393]
24. Vemić Milan, **Kuzmanović Daniela**, Partnerstvo javnog i privatnog sektora kao koristan alat razvoja socijalne ekonomije i finansiranja socijalnog preduzetništva,), Panel „Perspektive mladih u pograničnom području Srbija-Severna Makedonija”, Srbija 2023., ISBN 978-86-6069-206-3 [COBISS.SR-ID 106705161]
25. **Kuzmanović Daniela**, Školsko preduzetništvo na primeru integrisanog obrazovnog sistema (IOS), Panel „Perspektive mladih u pograničnom području Srbija-Severna Makedonija”, Srbija 2023., ISBN 978-86-6069-206-3 [COBISS.SR-ID 106704649]
26. **Kuzmanović Daniela**, Popović Pantić Sanja, Dejanović Mirjana, Primena odabranih eko-standarda u poslovanju ženskih preduzeća, Tehnologija, kultura, razvoj: tematski zbornik radova XXX naučnog skupa međunarodnog značaja "Tehnologija, kultura i razvoj" održana u Tivtu i Podgorici, Crna Gora, 2023. godine, Institut "Mihajlo Pupin", Centar za istraživanja razvoja nauke i tehnologije: Udruženje Tehnologija i društvo, 2024, str 232-245, ISBN 978-86-82183-22-8 (IMP), [COBISS.SR-ID 142520329] <https://www.pupin.rs/cirnt/wp-content/uploads/2024/03/TKR30-zbornik-final-2.pdf>

Списак резултата М40

Монографија од националног значаја (М42)

1. Puharić Mirjana, Ilić Ivana, Anđelković Maja, Kastratović Edita, **Kuzmanović Daniela**, Monografija "Uticaj vazdušnog saobraćaja na životnu sredinu", Srbija, 2021., ISBN 978-86-81400-54-8 [COBISS.SR-ID 52757513]
2. Puharić Mirjana, **Kuzmanović Daniela**, Udžbenik "Sistem upravljanja zaštitom životne sredine", Srbija, 2022., ISBN 978-86-81400-57-9 [COBISS.SR-ID 58563593]

Списак резултата М60

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини (М63)

1. **Kuzmanović Daniela**, Radosavljević Dragana, Ilić Dejan, *Образовање као значајан фактор очувања водних ресурса*, Научно стручни skup “Perspektive очувања и заштите вода”, Србија, 2017., ISBN 978-86-87333-93-2 [COBISS.SR-ID 512495005]
2. Kuzmanović Zoran, **Kuzmanović Daniela**, Diklić Katarina, *Globalne činjenice o vodi na početku 21. века*, Научно стручни skup “Perspektive очувања и заштите вода”, Србија, 2017., ISBN 978-86-87333-93-2 [COBISS.SR-ID 512494237]
3. Diklić Katarina, Maksić Marina, **Kuzmanović Daniela**, *Edukacija dece u osnovnoj školi o zaštiti vode*, Научно стручни skup “Perspektive очувања и заштите вода”, Србија, 2017., ISBN 978-86-87333-93-2 [COBISS.SR-ID 512493981]

Докторска дисертација Даниеле Кузмановић – мастер инжењера заштите животне средине, написана је на 251 страни, садржи 135 табела, 34 графикана, 7 слика, 5 карата, једну легенду, 20 електронских прилога и 7 страна списка литературе (93 библиографске јединице: књиге, часописи, научни чланци, законски акти, извештаји министарстава и остала литература).

Докторска дисертација кандидата Даниеле Кузмановић – мастер инжењера заштите животне средине, прошла је проверу за установљивање плагијаризма (*iThenticate: Plagiarism Detection Software*), која је показала 7% преклапања. Нађена преклапања се односе на уобичајене фразе и термине, називе сектора, грана и група привредних области, региона и општина у Републици Србији (РС), националну и међународну законску регулативу и резултате истраживања који су објављени, тако да се ова докторска дисертација може сматрати у целости оригиналном.

2. Предмет истраживања, хипотетички оквир и циљ

Предмет истраживања

Предмет истраживања ове дисертације је утицај привредних друштава која послују на територији Републике Србије на биодиверзитет и како ови привредни субјекти, својим друштвеним и одговорним пословањем, могу допринети очувању биодиверзитета, а уједно унапредити конкурентност пословања. Истраживање је извршено у два привредна сектора: Сектору пољопривреде, шумарства и рибарства (Сектор А) и Сектору прерађивачке индустрије (Сектор Ц). Оба ова сектора обухватају две кључне привредне области: Шумарство и сеча дрвећа (2 гране и 4 групе делатности) и Производња папира и производа од папира (2 гране и 7 група делатности).

Истраживан је утицај пословања привредних субјеката на биодиверзитет путем физичких и репутационих индикатора ризика, који су задати у WWF BRF програму (*World Wildlife Fund Biodiversity Risk Filter* – Филтер ризика биодиверзитета који је развио Светски фонд за заштиту природе), а потом је истраживање употпуњено додатним интервјуима, који су реализовани са представницима великих привредних друштава у наведеним привредним областима. Друга група интервјуа је реализована са доносиоцима одлука и ESG (*Environmental, Social, Governance* – Животна средина, социјални и управљачки аспекти) консултантима, и на крају је извршено анкетање привредника односно представника микро, малих и средњих привредних друштава (ММСП) на основу којих је могуће видети њихов став и начин пословања у складу са очувањем биодиверзитета и применом WWF BRF програма у циљу ESG извештавања и доприноса стању и очувању биодиверзитета.

Циљ истраживања

Циљ истраживања је утврдити да ли је програм WWF BRF адекватан за приказ стања тј. утицаја делатности привредних друштава на биодиверзитет, и да ли се он може користити за писање извештаја о одрживости. Крајњи циљ је развој предлога националне структуре ESG извештаја (у делу који се односи на биодиверзитет), који привредна друштва могу примењивати. Ово се односи на привредна друштва која су у законској обавези да пишу ову врсту извештаја, као и на друга привредна друштва која кроз ову врсту извештавања желе да унапређују конкурентност у пословању односно ММСП.

Хипотезе истраживања

Општа хипотеза (X0) - Кроз WWF BRF програм, привредна друштва могу да стекну способност препознавања општег утицаја њихове делатности на биодиверзитет и природне ресурсе. Кроз самостално и самоиницијативно извештавање, и кроз имплементацију овог програма, привредна друштва могу унапређивати своју конкурентност на тржишту, добити идеју за променом модела пословања у циљу очувања биодиверзитета, а истовремено придржавајући се циљева одрживог развоја и стандарда заштите животне средине. Осим тога, њихов утицај, а касније и допринос очувању биодиверзитета и природних ресурса постаје евидентан, посебно кроз имплементацију савремених метода, дигиталних алата и технологија.

Општа хипотеза је обрађена помоћу неколико **посебних хипотеза**:

- X1 - Велика привредна друштва виде потенцијал у примени WWF BRF алата и спремна су за његову имплементацију при ESG извештавању.
- X2 – ММСП препознају значај ESG извештавања за одрживо пословање и унапређење конкурентности и разматрају примену WWF BRF алата за процену утицаја пословања на стање биодиверзитета.
- X3 - Анализа резултата у WWF BRF програму и комбиновање критеријума са мишљењем великих компанија и доносиоцима одлука могу бити добра основа за предлог за одређивање националних критеријума (национална стандардизација) за писање ESG извештаја о одрживости, када је у питању извештавање о утицају рада привредних друштава на биодиверзитет.

3. Методологија истраживања

Методологија истраживања у оквиру ове докторске дисертације заснована је на мултидисциплинарном приступу, који обједињује различите методе научно-истраживачког рада у циљу добијања свеобухватних, поузданих и објективних резултата.

Овакав приступ био је неопходан како би се испунио основни циљ истраживања – процена утицаја пословања привредних друштава на биодиверзитет, кроз призму ESG извештавања и уз примену савремених алата и индикатора за достизање одрживости у пословању.

Истраживање је организовано кроз три основне методолошке целине:

1. Анализа литературе и регулаторног оквира (на националном и међународном нивоу) - ова фаза истраживања обухватила је:

- Анализу релевантне домаће и стране литературе у области одрживог развоја, ESG извештавања и корпоративне одговорности;
- Преглед важећих регулаторних и стратешких докумената Европске уније, са посебним освртом на Европске стандарде извештавања о одрживости

(ESRS – European Sustainability Reporting Standards – Европски стандарди за извештавање о одрживости);

- Анализу националног законодавства и стратегија које се односе на заштиту природе, биодиверзитет, шумарство и индустрију папира;
 - Идентификацију и опис расположивих дигиталних алата за процену утицаја на биодиверзитет, пре свега UN Biodiversity Lab и WWF Biodiversity Risk Filter (WWF BRF);
 - Систематизацију постојећих индикатора ризика по биодиверзитет и њихову примену у корпоративном извештавању.
2. **Прикупљање података** Податке потребне за истраживање чинили су и следећи примарни и секундарни извори:
- Просторни подаци о стању биодиверзитета у РС преузети су из базе UN Biodiversity Lab, на основу индекса као што су: Подручја од глобалног значаја за очување биодиверзитета Индекс биодиверзитета станишта, Индекс очуваности биодиверзитета, Еколошки индекс очуваности и, Очуваност биодиверзитета шума;
 - WWF BRF база података коришћена је за идентификацију физичких и репутационих ризика у секторима шумарства и производње папира, према класификацији делатности и географској дистрибуцији ризика;
 - Податке о привредним друштвима у наведеним секторима прикупљени су из база Агенције за привредне регистре (АПР) и Привредне коморе Србије (ПКС), укључујући величину, број и локацију привредној друштва;
 - Интервјуи са представницима великих привредних друштава, ESG консултантима и доносиоцима одлука спроведени су у циљу добијања увида у праксу извештавања, препознате ризике и спремност на примену нових алата;
 - Анкета је спроведена међу представницима ММСП у циљу испитивања нивоа информисаности, заинтересованости и спремности на укључење у систем ESG извештавања.
3. **Обрада и анализа података** је трећи методолошки приступ који омогућава детаљну обраду и анализу прикупљених података, на следећи начин:
- Анализом података из глобалне UN Biodiversity Lab базе формирана је општа слика о стању биодиверзитета у РС. Приказ резултата истраживања је у дисертацији представљен је графички и описно.
 - Анализа података о привредним друштвима из базе АПР-а и ПКС-а обухвата распоред привредних друштава према речним сликовима, број привредних друштава по областима и гранама делатности за шумарство и сечу дрвећа, број привредних друштава по областима и гранама делатности за производњу папира и производа од папира. Приказ резултата истраживања биће табеларни, графички и описни.
 - Анализа података у оквиру WWF BRF глобалне базе обухвата одабрана привредна друштва по регионима, као и по секторима, гранама и групама делатности, и анализу фактора физичких и репутационих ризика и утицаје њиховог пословања по стање биодиверзитета. База примењује 33 индикатора разврстаних у 8 група, који су подељени у две врсте ризика: физички и репутациони.

Физички ризици се односе се на статус услуга екосистема на које се привредна друштва, или њихови добављачи, директно или индиректно ослањају. Ови ризици су класификовани у 20 индикатора категорисаних у 5 група ризика:

- Пружање услуга – ова категорија ризика идентификује главне категорије природних ресурса потребних за производњу и обухвата следеће индикаторе: Ограниченост водних ресурса, Продуктивност шума и удаљеност од тржишта, Ограничена дивља флора и доступност фауни, и Ограничена доступност рибљих ресурса.
- Омогућавање регулације екосистема и подршка екосистемима - ова категорија обухвата следеће индикаторе: Стање замљишта, Стање воде, Стање ваздуха, Стање екосистема и Полинација (опрашивање).
- Регулаторне услуге - Митигација – индикатори су: Клизашта, Хазарди изазвани пожарима, Биљне, шумске и водене штеточине и болести, Резистентност на хербициде, Екстремне температуре (топлота) и Тропски циклони.
- Културне услуге се приказују путем само једног индикатора и то је Туристичке локације/атракције.
- Притисци биодиверзитет – обухватају следеће индикаторе: Промена намена коришћења земљишта, свеже воде и моринских екосистема, Губитак шумског покривача, Инвазивне врсте и Загађење.

Репутациони ризици директно утичу на вредност производа, њихову позицију на тржишту и друге факторе који обликују позитиван или негативан утицај на укупно пословање. Репутациони ризици обухватају категорије као што су фактори животне средине, социо-економски фактори и остали аспекти репутације. Ове категорије ризика су показатељ посвећености привредних друштава ESG принципима и нивоа одрживости у погледу очувања биодиверзитета и екосистема. Репутациони ризици обухватају 13 индикатора који су разврстани у три категорије:

- Фактори животне средине - приказују негативне утицаје на околне природне ресурсе и проблеме везане за биодиверзитет. Индикатори су: Заштићена природна подручја, Кључне области биодиверзитета, Друге важне одређене области, Стање екосистема и Ограниченост подручја/опсега.
- Социо-економски фактори привредних друштава могу у многоме утицати на репутационе факторе путем следећих индикатора: Староседеоци, локалне заједнице, земљишта и територије, Ограниченост ресурса: Храна-Вода-Ваздух, Људска и радна права и Финансијска неједнакост.
- Додатни репутациони фактори произилазе из стварне или перцепиране важности или вредности еколошких ресурса и социоекономских услова. Ова категорија ризика укључује следеће: Надзор медија, Политичка ситуација, Локације од међународног интереса, Спремност на ризике.

Резултат анализе је процена утицаја и притисака делатности одабраних привредних друштава на биодиверзитет у одређеном подручју (део физичког ризика) и ESG фактори (репутациони ризици). Приказ резултата истраживања су графички и описано приказани.

- Компаративна анализа креираних карата у бази UN Biodiversity Lab и бази WWF BRF омогућава процену утицаја пословања одабраних привредних друштава на стварно стање биодиверзитета у појединим регионима.

- Путем интервјуа са представницима великих компанија, доносиоцима одлука и са ESG консултантима, у оквиру претходно дефинисаног репрезентативног узорка, утврђује да ли велика привредна друштва (која су обухваћена истраживањем) извештавају о биодиверзитету путем својих већ постојећих ESG извештаја, на који начин извештавају, и да ли су спремни да у своје извештаје укључе резултате из програма WWF BRF.
- Анализа резултата анкете са ММСП омогућава процену утицаја њиховог пословања на биодиверзитет, као и увид у ставове и спремност по питању ESG извештавања о одрживости. Резултати анкете су статистички обрађени применом MS Excel програма и приказани су табеларно, графички и дескриптивно.
- Применом мултидисциплинарног приступа истраживању добијени резултати пружају конкретан увид у тренутно стање биодиверзитета путем примене дигиталних алата, чиме се доказује или оповргавају постављене хипотезе. Мишљење представника великих привредних друштава и ММСП, као и доносиоца одлука доприносе креирању предлога за националну стандардизацију ESG извештаја у делу који се односи на очување биодиверзитета.

Комбиновањем наведених метода обезбеђена је оправданост постављених хипотеза, идентификовани су кључни ризици и креиран је предлог модела ESG извештавања у секторима шумарства и папирне индустрије, који укључује показатеље очувања биодиверзитета и препоруке за националну стандардизацију.

4. Кратак опис садржаја докторске дисертације

Дисертација на тему „Дефинисање структуре нефинансијских извештаја привредних друштава у делатности шумарства - утицај пословања на очување биодиверзитета“ анализира примену алата WWF BRF Risk Filter, за процену утицаја пословања на биодиверзитет, као саставни део одрживог и одговорног пословања. Утицај пословања на биодиверзитет истраживан је за две области привредних делатности: Сектор А, Област 02 - Шумарство и сеча дрвећа и Сектор Ц, Област 17 - Производња папира и производа од папира.

Дисертација је подељена у четири основне целине: Увод, Методологија истраживања, Теоријски оквир, Резултати истраживања са дискусијом, након којих следи Закључак са верификацијом хипотеза.

Уводни део дисертације представља преглед стручне литературе и дефинише кључне појмове неопходне за разумевање теме. У овом поглављу су објашњени појмови: одрживи развој, одрживо пословање, нефинансијско извештавање (извештавање о одрживости - ESG (Environmental, Social, and Governance)), појам конкурентности, дигитална и зелена трансформација, односно двојни модел пословања („Twin transition“), као кључ за постизање одрживог пословања. Поред ових појмова, дефинисани су и појмови предузетништва и привредног друштва. Такође, дато је објашњење класификације привредних друштава по величини (микро, мала, средња и велика), а према Закону о рачуноводству Републике Србије. На крају увода представљени су предмет и циљ истраживања, као и постављене хипотезе, као основа за дефинисање предлога униформне структуре нефинансијских извештаја привредних друштава са циљем смањења негативног утицаја пословања на биодиверзитет.

Поглавље „Методологија истраживања“ дефинише приступ и алате који су коришћени за реализацију истраживања за потребе докторске дисертације, подељено у

три основне целине: Анализа литературе, Прикупљање података и Обрада и анализа података.

Сегмент „Анализа литературе“ обухвата структурну и компаративну анализу, синтезу, индукцију, дедукцију и хипотетичко-дедуктивну методу како би се систематски сагледали актуелни стандарди и праксе у нефинансијском извештавању о утицају пословања на биодиверзитет. Посебна пажња посвећена је ESRS стандарду Европске уније (European Sustainability Reporting Standards – Европски стандард за извештавање о одрживости), законодавству РС, као и доступним софтверским алатима за извештавање о одрживости.

„Прикупљање података“ обухвата квантитативне и квалитативне технике:

- Геопросторни подаци из UN Biodiversity Lab (картографски прикази индикатора стања биодиверзитета за Србију);
- Метрички подаци преко WWF BRF, за анализу физичких и репутационих ризика привредних друштава из сектора шумарства и папирне индустрије;
- Дефинисани (структурирани) интервјуи с представницима великих привредних друштава и ESG консултантима, као и анкете за представнике микро, малих и средњих привредних друштава у Србији.

„Обрада и анализа података“ - Прикупљени подаци су припремљени, класификовани и статистички обрађени у MS Excel програму. За сваку одабрану делатност и регион у Србији израчунате су просечне вредности индикатора ризика, и извршена је компарација на националном нивоу (међу регионима у РС), као и са подацима из UN Biodiversity Lab базе. Резултати су представљени табеларно, графички и дескриптивно, дајући основу за даља тумачења и коначне препоруке.

Кроз ову методолошку шему, дисертација обједињује теоријске и емпиријске приступе, омогућавајући поуздану процену утицаја пословања на биодиверзитет и формулисање конкретних индикатора за привредна друштва у Србији за процену утицаја на биодиверзитет.

Трећи сегмент дисертације „Теоријски оквир истраживања“ обрађује све кључне поставке које чине основу за даље емпиријско истраживање. Прво се обрађује национална регулатива и релевантни стратешки документи који уређују обавезу и садржај нефинансијског извештавања кроз историју, па све до актуелног Закона о рачуноводству РС.

Даље се у поглављу анализирају принципи и захтеви ESRS директиве, и то путем потпоглавља „Структура извештаја о одрживости“, које даје детаљан опис како су сегменти посвећени еколошким питањима (Е-сегменти) организовани унутар извештаја, и ESRS E4 „Извештај о одрживости - биодиверзитет и екосистеми“ и „Добровољно извештавање о одрживости са фокусом на биодиверзитет“, где су представљени конкретни индикатори и методологије за процену стања биодиверзитета, како за велика привредна друштва која извештавају према ESRS методологији, тако и за микро и мала привредна друштва која имају могућност добровољног извештавања.

Потом се у дисертацији детаљно разматрају домаће праксе и изазови у имплементацији ESG извештавања и то путем регулативе за очување биодиверзитета и преглед алата и платформи за праћење и извештавање утицаја пословања на животну средину. Такође, овај сегмент садржи и основне информације о утицају пословања привредних друштава на биодиверзитет. Идентификују се специфичне делатности шумарства (гајење, сеча, сакупљање шумских плодова, услуге у шумарству) и објашњавају начини на које активности директно или индиректно угрожавају разноликост врста и екосистемску структуру. Овај детаљан теоријски оквир обезбеђује основу за постављање емпиријског истраживања, усмеравајући избор метода, индикатора и алата за анализу утицаја пословања на биодиверзитет у РС.

Четврта целина дисертације „Резултати истраживања и дискусија“ представља срж рада и обухвата следеће кључне сегменте:

- Анализа стања биодиверзитета у РС кроз UN Biodiversity Lab: за територију РС идентификована су приоритетна подручја за очување, индекси биодиверзитета станишта, очуваности и еколошке стабилности, као и степен очуваности шумских екосистема;
- Преглед структуре и расподела привредних друштава из сектора шумарства и производње папира и производа од папира на основу ПКС РОЈ базе (база података Привредне коморе Србије), са регионалном расподелом по броју и величини привредних субјеката у Београду, Војводини, Шумадији и Западној, Јужној и Источној Србији, те на Косову и Метохији;
- Процена утицаја пословања привредних друштава из области шумарства на биодиверзитет применом WWF BRF алата: за сваки регион су измерени физички и репутациони ризици, по 33 индикатора, а резултати су поређени са подацима из UN Biodiversity Lab базе, како би се утврдиле кључне разлике и компаративни ризици. На основу тога, формиран је предлог листе индикатора за будуће ESG извештаје;
- Квалитативна допуна истраживања кроз реализоване интервјуе са експертима, релевантним стручњацима и представницима великих привредних друштава и спроведена анкета међу микро, малим и средњим привредним друштвима: сумирани су ставови о спремности за укључивање биодиверзитета у постојеће извештаје, идентификовани изазови и прикупљени предлози индикатора;
- Коначни предлог униформне структуре нефинансијских извештаја за сегмент биодиверзитета, који интегрише квантитативне налазе из UN и WWF BRF анализа са праксама из интервјуа и анкета, пружајући практичан оквир за привредна друштва у Србији.

Закључак дисертације потврђује да је алат WWF BRF ефикасно решење за квантификацију и приказ утицаја пословања привредних друштава из сектора шумарства и производње папира на биодиверзитет, унутар оквира ESG извештавања. На основу комбиноване анализе UN Biodiversity Lab података, WWF BRF индикатора, интервјуа са ESG стручњацима и анкета међу микро, малим и средњим привредним друштвима, развијен је предлог униформне структуре нефинансијског извештаја за сегмент „биодиверзитет“. Овај модел је усклађен са ESRS E4 и VSME стандардима и међународним смерницама (GRI 101, IWA 48, TNFD/TCFD), и омогућава хармонизовано, компаративно и транспарентно извештавање о утицају на биодиверзитет. Предложена структура је примењива код великих привредних друштава, која су у законској обавези извештавања, али и код микро, малих и средњих привредних друштава, која желе да унапреде конкурентност кроз друштвено одговорно пословање.

5. Научни допринос докторске дисертације

Научни допринос докторске дисертације огледа се у предлогу униформне структуре извештаја о одрживости, у делу који се односи на биодиверзитет, коју велика привредна друштва (из свих привредних делатности) могу примењивати, јер су у законској обавези да израђују ову врсту извештаја у оквиру редовних годишњих финансијских извештаја, које подносе Агенцији за привредне регистре (АПР). Предложену униформну структуру извештаја о одрживости, у делу који се односи на

биодиверзитет, могу примењивати и друга привредна друштва (ММСП), која кроз ову врсту извештавања желе да унапређују конкурентност свог пословања.

Тема докторске дисертације је актуелна, а допринос реализованог истраживања огледа се у креирању новог приступа у националном оквиру извештавања о одрживости пословања привредних друштава.

6. Мишљење и предлог комисије

Докторска дисертација Даниеле Кузмановић, мастер инжењера заштите животне средине, урађена је у складу са одобреном пријавом и предвиђеним истраживањима. За истраживање је изабрана актуелна тема, а добијени резултати су у складу са циљевима и приоритетима у области очувања биодиверзитета и утицајима пословања привредних друштава на биодиверзитет.

На основу наведеног, предлажемо Већу Департмана за последипломске студије Универзитета Сингидунум да прихвати овај Извештај и омогући даљу процедуру за јавну одбрану докторске дисертације Даниеле Кузмановић, мастер инжењера заштите животне средине, под насловом „**Дефинисање структуре нефинансијских извештаја привредних друштава у делатности шумарства – утицај пословања на очување биодиверзитета**“.

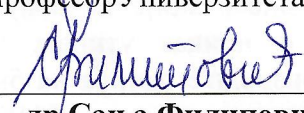
У Београду,
28.07. 2025. године

Чланови Комисије:

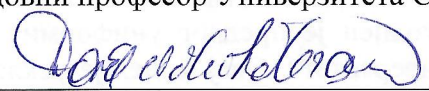
др Јелена Миловановић

редовни професор Универзитета Сингидунум

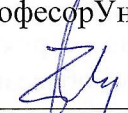
др Сања Филиповић

редовни професор Универзитета Сингидунум

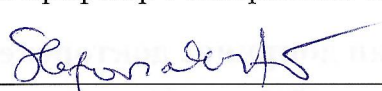
др Сузана Ђорђевић-Милошевић

ванредни професор Универзитета Сингидунум

др Зоран Јовић

ванредни професор Универзитета Сингидунум

др Сања Поповић-Пантић

виши научни сарадник Института Михајло Пупин